19-KITÂBUT-TEHECCÜD
1- Geceleyin Teheccüd Namazi Kilmak Babi
2- Gece (Namazina) Kalkamanin Fazileti Babi
3- Gece Namazinda Sucudun Uzunlugu Babi
4- Hasta Olan Kimsenin Gece Namazini Terketmesi (Yani Tekedebilecegi) Babi
5- Peygamber (S)'in Vacib Kilmaksizin Gece Namazina ve Nafile Namazlara Tesvik Etmesi Babi
6- Peygamber (S)'in Geceleyin Ayaklari Sisinceye Kadar Gece Namazinda Dikilmesi Babi
7- Seher Sirasinda Uyuyan Kimse Babi
8- Sahur Yemegi Yiyip De Sabah Namazini Kilincaya Kadar Uyumayan Kimse Babi
9- Gece Namazinda Kiyamin Uzun Olmasi Babi
10- Bab: Peygamberin Namazi Nasil Idi?
11- Peygamber (S)'in Geceki Ibadeti, Uykusu ve Gece Ibadetinden Nesh Edilen (Mikdar) Hakkinda Babi
12- Insan Geceleyin Namaz Kilmadigi Zaman, Seytanin Onun Basinin Arka Köküne Dügüm Baglamasi Babi
13- Bab: Insan Uyudugu ve Namaz Kilmadigi Zaman Seytan Onun Kulagina Iser
14- Gecenin Son Saatlerinde Namaz Içinde Dua Babi
15- Gecenin Evvelini Uyuyup, Sonunu (Namaz, Kiraat, Zikir Gibi Ibadetle) Ihya Eden Kimse Babi
16- Peygamber (S)'in Ramazan’daki ve Diger Aylardaki Gece Ibadeti Babi
17- Gece ve Gündüz Temizlenip Paklanmanin Fazileti Ile Gece ve Gündüzde Abdest Almanin Ardindan Namaz Kilmanin Fazileti Babi
18- Ibadette Siddet ve Katilik Yapmanin (Yani Fazla Mesakkat Yüklemenin) Mekruh Kilinmasi Babi
19- Gece Namaza Kalkmayi Âdet Edinen Bir Kimsenin Gece Namazini Terketmesinin Mekruh Kilinmasi Babi
20-Bab
21- Gecenin Bir Kisminda (Yatagi Üzerinde) Dönüp (Allah'i Anarak) Uyanan ve Akabinde Namaz Kilan Kimse Babi
22- Sabah Namazinin Iki Rek'at Ratibe Sünnetini Kilmayi Devam Ettirmek Babi
23- Sabah Namazinin Iki Rek'at Ratibesinin Ardindan Sag Yani Üzerine Yatis Babi
24- Sabah Namazinin Iki Rek'at Sünnetinin Ardindan Yatmayarak Konusan Kimse Babi
25- Nafile Namazda Ikiser Rek'at Ikiser Rek'at Kilinacagi Hususunda Gelen Hadisler Babi
26- Sabah Namazinin Iki Rek'at Sünneti Ardindan Konusmak Babi
27- Sabah Namazinin Iki Rek'at Sünnetini Muhafaza Etmek ve Bu Iki Rek'ata Tatavvu' Adini Veren Kimse Babi
28- Sabah Namazinin Iki Rek'at Sünnetinde Ne Mikdar Okunacak Babi

Rahman ve Rahim olan Allah 'in ismiyle

19-KITÂBUT-TEHECCÜD

(Teheccüd Namazi Kitabi) [1]

1- Geceleyin Teheccüd Namazi Kilmak Babi

Ve Azîz, Celîl olan Allah'in su kavli:
"Gecenin bir kisminda da uyanip, sirf sana mahsûs (fazla bir ibâdet) olmak üzere Kurbânla gece namazi kil. Ümîd edebilirsin, Rabb *in seni bir Makaamu Mahmûd'a gönderecektir" (el-îsrâ: 76).

1-.....Bize Sufyân (ibn Uyeyne) tahdîs edip söyle dedi: Bize Süleyman ibn Ebî Müslim, Tâvûs'tan tahdîs etti. Tâvûs ibn Keysân, Ibn Abbâs'tan isitti ki, o söyle demistir: Rasûlullah (S) gecenin bir kisminda teheccüd namazi kilmak için kalktiginda söyle duâ ederdi:
"Allahumme leke'l-hamdu ente kayyimu's-semâvâti vel-ardi ve menfîhinne. Ve leke'l-hamdu leke mülkü 's-semâvâti ve'l-ardt ve men fîhinne. Ve leke H-hamdu nuru 's-semâvâti ve 1-ardi. Ve leke 'l-hamdu entehakku ve va'dukel-hakku ve ükaaukehakkun vekavlukehak-kun vel-cennetu hakkun ve'n-nâru hakkun. Ve'n-nebiyyûne hakkun ve Muhammedun hakkun ve's-sâatu hakkun.
Allâhumme leke eslemtu ve bike âmentu ve aleyke tevekkeltu. Ve ileyke enebtu ve bike hâsamtu ve ileyke hâkemtu. Fagfirlîmâ kad-demtu ve mâ ahhartu ve mâ esrartuye mâ a lentu entel-mukaddimu ve ente'l-muahhiru.
Lâ ilahe illâ ente ev lâ ilahe gayruke "
(= Ya Allah, her hamd Sana mahsûstur. Sen göklerin, yerin ve bunlardaki herseyin dâimi müdebbirisin. Yine her hamd Sana mahsûstur; göklerin, yerin ve bunlardaki herseyin melikligi Sen'indir. Yine her hamd Sana mahsûstur, Sen göklerin, yerin ve bunlardaki herseyin nurusun (aydinJaticisisin). Yine her hamd yalniz Sen'indir. Sen hakk-sin; Sen'in va'din de hakktir, Sana kavusmak da hakktir, Sen'in sözün de hakktir. Cennet de hakktir, ates de hakktir, Peygamberler de hakktir, Muhammed de hakktir. (Kiyamet gününün gelecegi) saat de hakktir.
Yâ Allah, kendimi yalniz Sana verdim, yalniz Sana îmân ettim, yalniz Sana güvendim, yalniz-Sana döndüm. Yalniz Sen'in burhanlarina dayanarak mücâdele ettim. Aramizda yalniz Sen'i hakem kil-dim. (Yâ Rabb) önce isledigim, sonra islerim sandigim, gizli yaptigim ve açiktan isledigim bütün günâhlarimi bagisla! Öne geçiren, geriye birakan ancak Sen'sin.
Ibâdete lâyik tanri yok, yalniz Sen varsin (yâhud Sen'den baska ibâdete lâyik tanri yoktur).
Sufyân söyle demistir: Abdulkerîm Ebû Umeyye: "Velâ havle velâ kuvvete illâ billahi (Hareket ve kuvvet ancak Allah iledir) fikrasini ziyâde etti [2].
Yine Sufyân söyle dedi: Süleyman ibnu Ebî Müslim, bu hadîsi Tâvûs'tan; o da Ibn Abbâs'tan; o da Peygamber(S)'den isittigini söyledi [3].

2- Gece (Namazina) Kalkamanin Fazileti Babi

2-.....Ibn Umer (R) söyle demistir; Peygamber'in hayâtinda birisi bir düs gördügü zaman, o düsü Rasûlullah'a hikâye ederdi. Ben de bir düs görmeyi ve onu Rasûlullah'a. arzetmeyi temenni ettim. O sirada ben taze bir gene idim ve Rasûlullah zamaninin âdeti üzere mes-cidde uyurdum. Derken ben de ru'yâmda söyle gördüm: Iki melek beni yakaladilar ve beni atesin (yânî cehennemin) yanina

götürdüler. Cehennem kuyu duvari gibi yanlan örülüp durulmus ve iki tane boynuzu vardi. Bir de gördüm ki, içinde kendilerini iyice tanidigim bir takim insanlar var. Ben hemen Eûzu billahi mine'n-nâr (= Ben atesten Allah'a siginirim) demege basladim. Ibn Umer dedi ki: Bu sirada bize baska bir melek kavustu ve bana hitaben: Sen korkma, dedi. Ben bu ra'yâmi (kizkardesim ve mü'minlerin annesi olan) Hafsa'ya anlattim. Hafsa da bunu Rasûlullah'a hikâye etti. Rasûlullah (S): "Abdullah ne iyi adamdir, keski gecenin bir kisminda kalkip da namaz kilmayi âdet edinseydi'* buyurmus [4]. (Salim) Bundan sonra Abdullah geceden az bir kismi müstesna olmak üzere, uyumaz oldu (demistir).

3- Gece Namazinda Sucudun Uzunlugu Babi

3-.....Âise (R) söyle haber vermistir: Rasûlullah (S) onbir rek'at namaz kilardi. O'nun gece namazi iste bu idi. O namaz içinde öyle secdeler vardi ki, basini kaldirmadan her birinizin elli âyet okuyacagi kadar dururdu [5] ve (sonunda) sabah namazindan evvel iki rek'at kilar, sonra sag yani üzerine yatardi. Tâ müezzin (sabah namazinin vaktini haber vermek için) O'na gelinceye kadar.

4- Hasta Olan Kimsenin Gece Namazini Terketmesi (Yani Tekedebilecegi) Babi

4-.....Bize Sufyân (es-Sevrî), el-Esved'den tahdîs etti. O söyle demistir: Ben Cundeb'den isittim, söyle diyordu: Peygamber (S) keyf-sizlendi de bu sebeble bir gece yâhud iki gece (namaza) kalkmadi [6].

5-.....Cundeb (R) söyle demistir: Cibril (S- bir müddet) Peygamber'e görünmemisti. O sirada Kureys'ten bir kadin: Muhammed'in seytâni Muhammed'e gelmekte gecikti, demisti. Müteakiben "Ve'd-duhâ ve 1-leyli izâ secâ. Mâ ve 'd-deake Rabbuke ve mâ kala... (And olsun kusluk vaktine. Sükûna vardigi dem geceye ki, Rabb'in seni terketmedi; darilmadi da..)" sûresi indi [7].

5- Peygamber (S)'in Vacib Kilmaksizin Gece Namazina ve Nafile Namazlara Tesvik Etmesi Babi

Ve Peygamber (S) bir gece kizi Fâtima ve Aliyye'ye (ikisine de selâm olsun) namaza kalkmalarini tesvik için gitmistir [8].

6-.....Ümmü Seleme (R) söyle demistir: Peygamber (S) bir gece uyandi da: "Subhânallâh! Bu gece ne fitneler indirildi ve ne hazineler indirildi! Hücrelerin sahibelerini kim uyandirir? Dünyâda nice giyinik kadinlar vardir ki, âhirette çiplaktirlar" buyurdu [9].

7-..... Alî ibn Ebî Tâlib söyle haber vermistir: Rasûlullah (S) Bir gece kendisine ve Peygamber

kizi Fâtima'ya geldi de: "Sizler gece namazi kilmaz misiniz?" dedi. Ben: Yâ Rasûlallah, nefislerimiz Allah'in elindedir. Bizi uyandirmak dilerse uyandirir, dedim. Biz bu sözü söyledigimiz zaman Rasûlullah bana hiçbir cevâb vermeyerek hemen geri döndü. Bu arada yüzünü bizden çevirirken, kendi uyluguna vurarak: "Ve kânel-insânu eksera sey'in cedelen (= Insan kismi ne de çok cidalci oluyor!)" (ei-Kehf: 54) buyurdugunu isittim [10].

8-.....Âise (R) söyle demistir: Rasûlullah(S)'in,halk onunla amel eder de üzerlerine farz kilinir korkusuyle, Islemesini sevdigi bir kisim hayirli isi (islemeyip) birakmak âdeti idi, Rasûlullah asla duhâ namazi kilmamisti. Duhâ namazini ancak ben kilmaktayimdir [11].

9-.....Âise (R) söyle demistir: Rasûlullah (S) bir gece mescidde namaz kildi. Bir takim insanlar da O'nun namazina uyup gece namazi kildilar. Sonra ikinci gece de namaz kildi. Bu sefer O'na uyan insanlar çogaldi. Sonra üçüncü yâhud dördüncü gecede insanlar toplandilar. Fakat Rasûlullah onlarin yanina çikmadi. Sabah olunca: "Yaptiginiz isi gördüm. Beni sizin yaniniza çikmaktan, ancak üzerinize/arz kilinmaktan korkmus olmakligim men' etmistir" buyurdu. Bu da ramazânda olmustu.[12]

6- Peygamber (S)'in Geceleyin Ayaklari Sisinceye Kadar Gece Namazinda Dikilmesi Babi

Aise (R) de: Peygamber ayaklari çatlayincaya kadar ayakta durdu, demistir [13]. "Futûr", sukûk (yânî yarmak); "Infatarat" da insakkat (yânî yarildi) ma'nâsinadir [14].

10-.....Ziyâd söyle demistir: Ben el-Mugîre'den isittim; söyle diyordu: Peygamber (S, gece) namaz kilmak için iki ayagi yâhud iki baldin sisinceye kadar ayakta dururdu. Kendisine (niçin bu kadar me-sekkatle ibâdet yapiyorsun?) denilirdi de, Peygamber (S): "Ben çok sükreder bir kul olmayayim mi?" diye cevâb verirdi [15].

7- Seher Sirasinda Uyuyan Kimse Babi [16]

11-.....Abdullah ibn Amr ibnu'1-Âsî (R) haber vermistir ki, Rasûlullah (S) ona hitaben söyle buyurmustur: "Allah'a en sevimli olan namaz, Dâvud aleyhi's-selcimin namazidir. Allah'a en sevimli olan oruç da yine Dâvûd Peygamber'in orucudur. Dâvûd, gecenin yansinda uyurdu, gecenin üçte birisinde namaz kilardi. Gecenin altida fyirinde yine uyurdu. Ve Dâvûd, bir gün oruç tutar, bir gün de oruç tutmazdi [17].

12-.....Es'as söyle demistir: Ben babam Suleym ibn Esved el Muhâribfden isittim; söyle dedi: Ben

Mesrûk'tan isittim; söyle dedi: Ben Âise'ye: Hangi amel Peygamber'e daha sevimli idi? diye sordum. Âise: Devamli olan amel, dedi. Ben: Rasûlullah (gece namazina) ne zaman kalkar idi? dedim. Âise: Horoz sesini isittigi zaman kalkardi, dedi.

13-.....el-Es'as (yukarida geçen isnâdla): Rasûlullah (S) horoz sesini isitince kalkti, müteakiben namaz kildi, dedigini rivayet etmistir [18].

14-.....Âise (R): Seher vakti O'nu, benim yanimda muhakkak uyur bulurdu, demistir; "O'nu" zamîriyle de Peygamber(S)'i kas-detmektedir [19].

8- Sahur Yemegi Yiyip De Sabah Namazini Kilincaya Kadar Uyumayan Kimse Babi [20]

15-..... Bize Saîd ibn Ebî Arûbe, Katâde'den; o da Enes ibn Mâlik'ten tahdîs etti ki, Allah'in Peygamberi (S) ile Zeyd ibn Sabit (R) beraber sahur yemegi yemisler. Sahur yemegini bitirdiklerinde Allah'in Peygamberi namaza kalkmis ve namaz kildirmistir. (Râvî dedi ki:) Biz Enes'e: Sahur yemeklerini bitirmeleri Ile namaza girmeleri arasinda ne kadar zaman vardi? dedik. Enes: Insanin elli âyet okuyabilecegi kadar, dedi [21].

9- Gece Namazinda Kiyamin Uzun Olmasi Babi [22]

16-.....Abdullah ibn Mes'ûd (R) söyle demistir: Bir gece ben Peygamber (S) ile beraber namaz kildim. Peygamber devamli ayakta duruyordu. Nihayet ben fena bir is yapmayi kurdum. (Râvî dedi ki:) Biz: Ne yapmayi düsündün? diye sorduk. Ibn Mes'ûd: Oturmak ve Peygamber'i (ayakta yalniz) birakmak istedim, dedi [23].

17-.....Huzeyfe (R) söyle demistir: Peygamber (S) geceleyin teheccüd namazi kilmak için kalktiginda agzini misvak ile ovardi.

10- Bab: Peygamberin Namazi Nasil Idi?

Ve Peygamber (S), gecenin bir kisminda kaç rek'at namaz kilardi? [24]

18-.....Salim ibn AbdiIlah, babasi Abdullah ibn Unier'in söyle dedigini haber verdi: Bir kimse:
— Yâ Rasûîallah, gece namazi nasildir? diye sordu. Rasûlullah (S):
— "Ikiser ikiserdir. Sabah vaktinin gireceginden korktugun zfc mân, bir tek rek'atla vitr namazi kil" buyurdu.

19-..... Ibn Abbâs (R): Peygamber(S)'in namazi onüç rek'at idi, demistir. Ibn Abbâs (bu namaz ile) gece namazini kasdediyor.

20-.....Mesrûk söyle demistir: Ben Âise(R)'ye Rasûlullah(S)'in geceleyin kildigi namazini sordum. Âise: Sabah namazinin iki rek'at sünnetinden baska (gâh) yedi, (gâh) dokuz, (gah) onbir rek'attir, dedi.

21-.....Âise (R) söyle demistir: Peygamber (S) gecenin bir kisminda onüç rek'at namaz kilardi. Vitr namazi ile sabah namazinin iki rek'at sünneti de bu sayidandir [25].

11- Peygamber (S)'in Geceki Ibadeti, Uykusu ve Gece Ibadetinden Nesh Edilen (Mikdar) Hakkinda Babi

Ve Yüce Allah'in su kavli:
"Ey bürünen, gecenin birazi hâriç olmak üzere kalk. (Gecenin) yarisi mikdârinca yâhud ondan birazini eksilt. Yahud (o yarinin) üzerine artir. Kur'ân'i da açik açik tane tane oku. Hakikat biz sana agir bir söz vahyediyoruz. Gerçek gece (ibâdete) kalkan nefs, o hem uygunluk Vtibâriyle daha kuvvetlidir. Hem kiraatçe daha saglamdir. Çünkü gündüz senin için bir mesguliyet" (el-Muzzemmil: 1-7) [26].
Ve Yüce Allah'in su kavli: [27]
"Sübhe yok ki, Rabb'in, senin gecenin üçte ikisinden biraz eksik; yarisi; üçte biri kadar ayakta durmakta oldugunu ve senin maiyyetinde bulunanlardan bir zümrenin de (böyle yaptigini) elbet biliyor. Geceyi, gündüzü Allah saymaktadir. O, bunu sizin sayamiyacaginizi bildigi için, size karsi (ruhsat canibine) döndü. Artik Kur'ân'dan kolay geleni okuyun. Allah muhakkak bilmistir ki, içinizden hastalar olacak, diger bir kismi Allah'in adlindan (nasîb) aramak üzere yeryüzüne yol tepecekler, baska bir takimi da Allah yolunda çarpisacaklardir. O hâlde, O 'ndan kolay geleni okuyun. Namazi dosdogru kilin. Zekâti verin. Allah'a gönül hoslugu ile ödünç verin. Önden nefsleriniz için ne hayr gönderirseniz, onu Allah yaninda daha hayirli ve sevâbca daha büyük olarak bulursunuz. Allah'tan magfiret isteyin. Sübhesiz ki, Allah çok magfiret edici, çok merhamet eyleyicidir" (el-Muzzemmii: 20) [28].
Ibn Abbâs: "Nesee" kelimesi Habes dilinde "Kaame(= Kalkti)" ma'nâsinadir, demistir. Yine Ibn Abbâs, "Vatae" kelimesini de: Kur'ân'in uvâtaasim, "Gece okunan Kur'ân'in gündüzden ziyâde isitmeye, göze ve kalbe (nüfuzu siddet ve) uygunlugu vardir" seklinde tefsir etmis; sonra bu tefsiri te'yîd ederek: "Li-yuvâtiû" (et-Tevbe: 37) Li-yuvâfikû (yânî uymalari için) ma'nâsinadir, demistir [29].

22-.....Bana Muhammed ibn Ca'fer, Humeyd et-TavîI'den tahdîs etti ki, o, Enes'ten söyle derken isitmistir: Rasûlullah (S) her aydan (o kadar günlerde) oruç tutmaz idi ki, biz O'nu artik o ayin hiçbir gününde oruç tutmayacak zannederdik. Yine Rasûlullah her aydan (o kadar günlerde) oruç

tutar idi ki, biz O'nu artik o aydan hiçbir gün orucu birakmayacak zannederdik. Yine Rasûlullah'i geceden bir kisminda namaz kilar görmek istemiyorsundur ki, muhakkak namaz kilar görürdün. Uyur görmek istemiyorsundur ki, muhakkak uyur görürdün [30].
Bu hadîsi Humeyd'den rivayet etmekte Süleyman ibn Bilâl ile Ebû Hâlid Süleyman ibn Hayyan el-Ahmer, Muhammed ibn Ca'fer'e mutâbaat etmislerdir [31].

12- Insan Geceleyin Namaz Kilmadigi Zaman, Seytanin Onun Basinin Arka Köküne Dügüm Baglamasi Babi

23-.....Bize Mâlik, Ebu'z-Zinâd'dan; o da el-A'rec'den; o da Ebû Hureyre'den haber verdi ki, Rasûlullah (S) söyle buyurmustur: "Sizin herhangi biriniz (gece) uyuyunca Seytân onun boyun köküne üç dügüm baglar. Her dügüme: 'Senin üzerinde uzun bir gece vardir (rahat uyu' telkinini) vurur. O kimse, uyanip Allah'i anarsa bir dügüm çözülür. Abdest alirsa bir dügüm daha çözülür. Namaz da kilarsa bir dügüm daha çözülür. Artik o (teheccüd sahibi) kimse, dügümü çözük, gönlü hos ve nes'eli olarak sabaha girer. Fakat Allah'i anmaz, abdest alip namaz kilmazsa, gönlü kirli ve uyusuk hâlde sabaha girer" [32].

24-.....Bize Ebû Recâ el-Utâridî tahdîs edip söyle dedi: Bize Semüre ibniCundeb (R), Peygamber (S)'den tahdîs etti ki, uzun ru'-yâ hadîsinin içinde Peygamber (S) söyle buyurmustur: "O basi tas ile yarilip berelendigim gördügün kimseye gelince, sübhesiz o, Kur'-ân'i aliyor; müteakiben onu (ezberlemeyi ve onunla amel etmeyi) ter-kediyor, ve farz olan namazdan gafil olarak (bütün gece) uyuyordu" [33].

13- Bab: Insan Uyudugu ve Namaz Kilmadigi Zaman Seytan Onun Kulagina Iser

25-.....Abdullah ibn Mes'ûd (R) söyle demistir: Peygamber'in yaninda bir adam anildi ve bu adam sabaha kadar uykuya dalar; namaza kalkmaz denildi. Bunun üzerine Rasûlullah (S): "Öyle ise onun kulagina $ytân isemistir" buyurdu [34].

14- Gecenin Son Saatlerinde Namaz Içinde Dua Babi [35]

Aziz ve Celîl olan Allah da söyle buyurdu: "(Çünkü) Muttakîler gecenin az bir kisminda uyurlardi ve seher vakitlerinde de onlar magfiret dilerlerdi" (ez-Zâriyât: 17-18) [36].

26- Bize Abdullah ibn Mesleme, Mâlik'ten; o da îbn Sihâb'dan; o da Ebû Seleme ile Ebû Abdillah el-Agarr'dan; bunlarin her ikisi de Ebû Hureyre(R)'den tahdîs ettiler ki, Rasûlullah (S) söyle demistir: "Gecenin son üçte biri kaldigi zaman Mübarek ve Âlî olan Rabb'i-miz (keyfiyetini bilmedigimiz bir hâlde) her gece dünyâ semâya iner ve: Bana kim dua eder ki onun duasina icabet

edeyim! Benden kim bir hacet ister ki ona dilegini vereyim! Benden kim magfiret diler ki onun için magfiret edeyim!' buyurur" [37].

15- Gecenin Evvelini Uyuyup, Sonunu (Namaz, Kiraat, Zikir Gibi Ibadetle) Ihya Eden Kimse Babi

Ve Selmân Fârisî, kardesligi Ebu'd-Derdâ'ya: Sen uyu, demis; gecenin sonundan bir vakit olunca da: Simdi kalk, demistir. Peygamber (S) de: "Selmân dogru söylemistir" buyurdu [38].
27-.....el-Esved söyle demistir: Ben Âise'ye: Peygamber'in gece namazi nasildi? diye sordum. Âise (R) söyle cevâb verdi: Rasûlullah (S) gecenin evvelinde uyurdu. Gecenin sonunda da kalkar, namaz kilardi. (Namazdan) sonra da yatagina dönerdi. Müezzin ezan okumaya baslayinca siçrayip kalkardi. Eger kendisine bir ihtiyâç olmussa yikanir, (yikanmaya ihtiyâç) yoksa abdest alir ve (mescide) çikardi [39].

16- Peygamber (S)'in Ramazan'daki ve Diger Aylardaki Gece Ibadeti Babi

28-.....Abdurrahmân ibn Avf un oglu Ebû Seleme, kendisinin Âise'den Rasûlullah'in ramazân ayindaki namazinin nasil oldugunu sordugunu ve Âise'nin cevâbini Saîd'e haber vermistir. Âise (R) söyle dedi: Rasûlullah (S) ne ramazânda, ne de ramazânin gayri (ge-celer)de onbir rek'at üzerine ziyâde etmezdi. Rasûlullah evvelâ dört rek'at kilardi ki, artik sen o rek'atlarin güzelliginden veuzunlugun-dan sorma. Sonra Rasûlullah dört rek'at daha kilardi. Bunlarin da güzelliginden ve uzunlugundan sorma. Sonra üç rek'at kilardi. Âise dedi ki: Ben: Yâ Rasûlallah, vitr kilmandan önce uyur musun? diye sordum. Rasûlullah: "Yâ Âise, benim iki gözüm uyur, fakat kalbim uyumaz" buyurdu [40].

29-.....Âise (R) söyle demistir: Ben Peygamber(S)'i gece namazindan hiçbir rek'atta, tâ yaslamncaya kadar oturarak okur görmedim. Yaslandigi zaman oturarak okurdu. Üzerinde sûreden otuz yâhud kirk âyet kaldiginda ayaga kalkar, ve o âyetleri de okur, sonra rükû' yapardi [41].

17- Gece ve Gündüz Temizlenip Paklanmanin Fazileti Ile Gece ve Gündüzde Abdest Almanin Ardindan Namaz Kilmanin Fazileti Babi [42]

30-.....Bize Ebû Usâme, Ebû Hayyân'dan; o da Ebû Zuradan; o da Ebû Hureyre'den tahdîs etti ki, Peygamber (S) sabah namazi sirasinda Biiâl'e hitaben söyle buyurmustur: "Ya Bilâl! Islâm içinde isledigin ve senin nazarinda menfaatça en ümîdli olan bir amelini baha söyle. Çünkü ben bu gece cennetin içinde, önümde senin iki ayakkabinin yürüyüs sesini isittim". Bilâl: Ben kendime göre menfaatça sundan daha ümîdli olan bir is islemedim: Ben gece yâhud gündüzün herhangi bir saatinde iyice temizlenir ve bu temizlik ile de muhakkak bana kilmakhgim takdîr Duyuruldugu

kadar namaz kilarim, dedi [43].
Ebü Abdillah el-Buhârî: "Deffu na'leyk" ile ayakkabilarin hareket ettirilmesini kasdediyor, dedi.

18- Ibadette Siddet ve Katilik Yapmanin (Yani Fazla Mesakkat Yüklemenin) Mekruh Kilinmasi Babi

31-.....Bize Abdulvâris, Abdulazîzibn Suheyb'den; odaEnes ibn Mâlik(R)'ten tahdîs etti, O söyle demistir: Peygamber (S) -mescide-girdi. Girince mescidin iki diregi arasina bir ip çekilmis oldugunu gördü. "Bu ip nedir?" diye sordu. Sahâbîler: Bu Zeynep (bintu Cahs)'in ipidir [44]. Zeyneb (namazda ayakta durmaktan) yorulunca bu ipe tutunur, dediler. Bunun üzerine Peygamber: "Hayir (ibâdette böyle güçlük olniaz). Bu ipi çözünüz. Sizin biriniz zinde ve kuvvetli oldukça namazi (ayakta) kilsin. Yorulup gevseyince de hemen otursun (ve oturarak tamamlasin)" buyurdu [45].
Dedi ki: Ve Abdullah ibn Mesleme, Mâlik'ten; o da Hisâm ibn Urve'den; o da babasi Urvetu'bnu'z-Zubeyr'den; o da Âise(R)'den söyledi. Âise söyle demistir: Yanimda Esed ogullari'ndan bir kadin vardi [46]. Bu sirada üzerime Rasûlullah girdi. "Bu kadin kimdir?" diye sordu. Fulâncadir; geceleyin uyumaz imis; namazindan zikrolun-du (yâhud namazindan zikrediyor), dedim. Rasûlullah: "(Bu sözü) birak, dâima takat yetireceginiz isleri yapiniz. Sübhesiz Allah, sizusan-madikça usanmaz" buyurdu [47].

19- Gece Namaza Kalkmayi Âdet Edinen Bir Kimsenin Gece Namazini Terketmesinin Mekruh Kilinmasi Babi

32-.....Bize Mübessir, el-Evzâî'den tahdîs etti. H ve yine bana Muhammed ibn Mukaatil Ebu'l-Hasen tahdîs edip söyle dedi: Bize Abdullah ibn Mübarek haber verip söyle dedi: Bize el-Evzâî haber verip söyle dedi: Bana Yahya ibn Ebî Kesîr tahdîs edip söyle dedi: Bana Ebû Seleme ibn Abdirrahmân tahdîs edip söyle dedi: Bana Abdullah ibn Amr ibni'1-Âs (R) tahdîs edip söyle dedi: Rasûlullah (S) bana: "Yâ Abdullah! Senfulân kimse gibi olma. O, geceden bir kisminda namaza kalkar idi; sonra gece namazini terketti" buyurdu [48].
Ve Hisâm ibn Ammâr söyle dedi: Bize Ibnu Ebî Isrîn tahdîs edip söyle dedi: Bize el-Evzâî tahdîs edip söyle dedi: Bana Yahya (ibn Ebî Kesîr), Umer ibnu'l-Hakem ibn Sevbân'dan tahdîs etti. O söyle demistir: Bana Ebû Seleme bu hadîsin benzerini tahdîs etti [49].
Ve bu hadîsi el-Evzâî'den rivayet etmekte Amr ibnu Ebî Seleme, Ibnu Ebî Isrîn'e mutâbaat etmistir [50].

20-Bab [51]

33-....Ebu'l-Abbâs söyle demistir: Ben Abdullah ibn Amr(R)'dan söyle dedigini isittim: Peygamber (S) bana:
— "Senin geceleyin ibâdet ve gündüzleyin oruç tutmakta oldugun bana haber verilmedi mi?" dedi.
Ben:
— Evet ben bunu yapiyorum, dedim. Peygamber:
— "Sübhesiz sen bunu yaptigin zaman gözlerin içeri girer, nefsin yorulur. Sübhesiz nefsin için bir hakk vardir; ehlin için de bir hakk vardir. Onun için (bazen) oruç tut, (bazen) tutma; (gecenin bir kisminda) namaz kil, (bir kisminda) da uyu" buyurdu [52].

21- Gecenin Bir Kisminda (Yatagi Üzerinde) Dönüp (Allah'i Anarak) Uyanan ve Akabinde Namaz Kilan Kimse Babi

34-.....Bana Ubâde ibnu's-Sâmit tahdîs etti. Peygamber (S) söyle buyurmustur: "Her kim gecenin bir kisminda dönüp uyanir ve akabinde Lâ ilahe illellâhu vahdehû lâ serike lehû, lehul-mülkü ve lehu 1-hamdu ve huve alâ külli sey 'in kadîr. Elhamdu lillâhi ve sub-hâne Ilâhi ve lâ ilahe ille Hlâhu v 'A llâhu ekber ve lâ havle velâ kuvvete illâ billahi (= Allah'tan baska ibâdete lâyik tanri yoktur, ancak bir Allah vardir. O'nun ortagi yoktur. Mülk ancak O'nundur. Hamd de yalniz O'nundur. O, herseye gücü yetendir. Bütün hamd Allah'a mahsûstur. Allah noksan sifatlardan münezzehtir. Ibâdete lâyik hiçbir ilâh yoktur; yalniz Allah vardir. Ve Allah en büyüktür. Ve hiçbir hareket ve kuvvet yoktur; ancak Allah ile vardir) der ve sonra Allâ-hummagfir lî (= Yâ Allah, bana magfiret eyle) sözünü söyleryâhud dua ederse, icabet edilir. Eger abdest ahp-namâz kilarsa namazi kabul olunur" [53].

35-.....îbn Sihâb söyle demistir: Bana el-Heysem ibn Ebî Sinan haber verdi ki, o da Ebû Hureyre(R)'den isitmistir. Ebû Hurey-re va'zi içinde menkabeler anlatirken Rasûlullah(S)'i da anmis, O'nun (Abdullah ibn Revâha'nin asagidaki siirini insadi sirasinda): "Süb-hesiz kardesiniz bâtil söz söylemez" buyurdugunu haber vermistir [54]. Râvî ez-Zuhrî: Rasûlullah "kardesiniz" sözüyle Abdullah ibn Revâ-ha'yi kasdetmektedir, demistir:
"Ve imâ Rasûlullâhi yetlû kitâbeh
Izâ'nsakka ma'rû/un mine'I-Iecri sâtiu
Erânâ'1-hudâ ba'de'Lamâ fe kulûbunâ
Bihî mûkmâtun enne mâ kaale vâkiu
Yebîtu yucâfî cenbehu an
Firâsihi Iza's-teskale! bi'1-müsrikîne'l-madâciu"

"Tan yeri agarip fecr yükseldigi sirada
Rasûlullah Kitâb'ini okuyarak içimizde
O bize dalâletin ardinda hidâyeti gösterdi
Kalblerimiz O'na tereddüdsüz inanmistir ki

O'nun söyledigi hersey muhakkak vâki' olacaktir.
Müsriklere yataklari agirlik verdigi siralarda

O Peygamber yanini döseginden uzaklastinyordu" [55].

Bu siiri Ibn Sihâb'dan rivayet etmekte Yûnus ibn Yezîd'e Ukayl ibn Hâlid mutâbaat etmistir [56].
Ve Muhammed ibnu'l-Velîd ez-Zubeydî söyle demistir: Bana ez-Zuhrî, Saîd îbn Müseyyeb ile el-A'rec'den; onlar da Ebû Hureyre'-den olmak üzere haber verdi [57].

36-..... Ibn Umer (R) söyle demistir: Ben Peygamber zamaninda söyle ru'yâ gördüm: Elimde kaim ipek kumas parçasi vardi. Ben cennette herhangi bir yere gitmek istersem hemen o kumas parçasi muhakkak oraya uçardi. Ve yine ru'yâda söyle.gördüm: Iki (melek) bana geldiler. Bunlar beni cehenneme götürmek istediler. Fakat bunlari üçüncü bir melek karsiladi ve onlara: Korkulmasin (yâni onun için korku olmaz), ondan ellerinizi çekiniz, dedi. (Ben bu ru'yâlari-mi kizkardesim Hafsa'ya anlattim). Hafsa da bu ru'yâlanmin birini Peygamber'e anlatti. Bunun üzerine Peygamber (S) "Abdullah ne iyi adamdir; gecenin bir kisminda namaz kilsa" buyurmustur. Ondan sonra Abdullah gecenin bir kisminda namaz kilar oldu. Sahâbî-ler de Peygamber'e devamli Kadir Gecesi'nin, ramazânin yirmi yedinci gecesinde olduguna dâir gördükleri ru'yâlari anlatiyorlardi. Peygamber de cevaben: "Ben sizin rüyalarinizin, ramazânin son on günü içinde uygun düstüklerini görüyorum. Binâenaleyh kim Kadir Gecesi'ni aras-tirirsa, onu ramazânin son on günü içinde arasin" buyurdu [58].

22- Sabah Namazinin Iki Rek'at Ratibe Sünnetini Kilmayi Devam Ettirmek Babi

37-.....Âise (R) söyle demistir: Peygamber (S) yatsi namazini kildi. Sonra sekiz rek'at daha namaz kildi. Iki rek'at da oturarak kildi. Sabah namazinin ezani ile ikaamet arasinda da iki rek'at (nafile) kildi ki, o, bu iki rek'ati hiçbir zaman terk etmedi [59].

23- Sabah Namazinin Iki Rek'at Ratibesinin Ardindan Sag Yani Üzerine Yatis Babi

38-.....Âise (R): Peygamber (S) sabah namazinin iki rek'at râtibe sünnetini kildigi zaman sag yani üzerine yatar idi, demistir.

24- Sabah Namazinin Iki Rek'at Sünnetinin Ardindan Yatmayarak Konusan Kimse Babi

39-.....Bize Sufyân ibn Uyeyne tahdîs edip söyle dedi: Bana Salim Ebu'n-Nadr, Ebû Seleme'den; o da Âise(R)'den tahdîs etti ki:
Peygamber (S) sabah namazinin iki rek'at râtibesini kildigi zaman eger ben uyanik bulunursam, benimle konusurdu. Uyanik degilsem, namaza çagnhncaya kadar yan üstü yatardi (demistir) [60].

25- Nafile Namazda Ikiser Rek'at Ikiser Rek'at Kilinacagi Hususunda Gelen Hadisler Babi [61]

Bu, nafilede iki rek'atta selâm verilecek hadîsi, Ammâr ibn Yâsir, Ebû Zerr, Enes ibn Mâlik (R) ile Câbir ibn Zeyd, îkrime ve Zuhrf den de zikrediliyor [62].
Yahya ibn Saîd el-Ensârî (143) de: "Memleketimizin eristigimiz fakîhleri, gündüz nafilesinde muhakkak iki rek'atta bir selâm veriyorlardi" demistir [63].

40-.....Câbir (R) söyle demistir: Rasûlullah (S) bizlere Kur'ân'dan sûre ögretir gibi, islerin hepsinde îstihâre'yi ögretirdi, "Her biriniz bir ise kasdettigi zaman, farz olmayarak iki rek'at namaz kilsin, sonra su duayi söylesin;
Allâhumme innî estehîruke bi-ilmike ve estakdiruke bi-kudretike ve es 'eluke min fadlike H-azîm. Feinneke takdim velâ akdiru ve ta He-mu velâ a'lemu ve ente allâmu'l-guyüb.
Allâhumme in kunte ta'lemu enne hâzel-emre hayrun lîfîdînî ve meâsî ve akibeti emri -yâhud da söyle buyurdu: Âcili emrî ve icili-hi-fakdurhu lî ve yesserhu it Summe bârik lîfîhî.
Ve in kunte ta'lemu enne hâzel-emre serrun lîfî dînî ve meâsî ve akibeti emrî -yâhud söyle buyurdu: Fî âcili emrî ve ecilihU fasrifhu annî vasrifnî anhu, vakdur liye 'l-hayra haysu kâne summe ardinî bi-hî desin" buyurdu [64].
Câbir: Istihare eden kimse duanin "bu is" lâfzi yerinde, kendi hacetini adiyle anar, demistir. Duanin tercemesi söyledir:
- "Yâ Allah, bildigin için Sen'den hayirlisini dilerim. Gücün yetistigi için Sen'den beni kudretlendirmeni dilerim. Hayirli olanin beyân ve takdirini Sen'in o büyük fadlindan isterim. Çünkü Sen'in (herseye) gücün yeter; benim ise gücüm yetmez. Sen (herseyi) bilirsin; ben ise bilmem. Ve Sen bütün gayblari pek yakindan bilensin! Yâ Allah, su isin dînim, hayâtim ve âhiretim -yâhud söyle der: dünyâ ve âhiret isim [65] hususunda bana hayirli oldugunu bilmekte isen (yâni; Sen'in ilminde böyle oldugu kararlasmis ise) bunu bana mukadder kil ve bunu bana kolaylastir. Sonra müyesser kildigin bu iste bana bereketler ihsan eyle!
Ve su isin dînim, yasayisim ve âhiretim -yâhud söyle der: dünyâ ve âhiret isim- hususunda benim için bir serr oldugunu bilmekte isen, bu isi benden; beni de o isten çevir. Ve hayr her nerede ise, onu benim için makdûr (ve müyesser) kil. Sonra da beni bu hayrdan râzî kil" [66]

41-.....ez-Zurâkî, Ebû Katâde'den söyle dedigini isitmistir: Peygamber (S): "Sizin biriniz mescide girdigi zaman, iki rek'at namaz kilmadikça oturmasin" buyurdu [67].

42-.....Enes ibn Mâlik: Rasûlullah (S) bize iki rek'at namaz kildirdi, sonra döndü, demistir [68].

43-.....Abdullah ibn Umer (R) söyle demistir: Ben Rasûlullah (S) ile birlikte ögle namazindan önce

iki rek'at, ögle namazinin ardindan iki rek'at, curnua namazinin ardindan iki rek'at, aksam namazinin ardindan iki rek'at, yatsi namazinin ardindan da iki rek'at namaz kildim [69].

44-.....Bize Amr ibn Dînâr haber verip söyle dedi: Ben Câbir ibn Abdillah(R)'dan isittim; o söyle dedi: Rasûlullah (S) hutbe yaparken: "Herhangi biriniz imâm hutbe yaparken yâhud hutbeye çikmis iken mescide geldigi zaman hemen iki rek'at namaz kilsin" buyurdu [70].

45-.....Ben Mucâhid'den söyle derken isittim: Ibn Umer'e kendi evinde gelindi de ona: Su Allah'in Rasûlü Ka'be'ye girmistir (orada namaz kildi mi)? denildi. Ibn Umer söyle dedi: Hemen ben geldim ve Rasûlullah'i Ka'be'den çikmis buldum. Bilâl'i de Ka'be'nin kapisi yaninda ayakta buldum. Yâ Bilâl, Rasûlullah Ka'be'nin içinde namaz kildi mi? diye sordum. Bilâl: Evet (kildi), dedi. Ben: Nerede kildi? dedim. Bilâl: Su iki diregin arasinda kildi. Sonra disari çikti ve Ka'be'nin yüzüne dogru (yâni Makaamu Ibrâhîm'de) iki rek'at kildi, dedi [71].
Ebû Abdillah el-Buhârî söyle dedi: Ebû Hureyre (R): Peygamber (S) bana iki rek'at kusluk namazim vasiyyet etti, demistir [72].
Ve Itbân ibn Mâlik de söyle demistir: Günes yükseldikten sonra Rasûlullah (S) ile Ebû Bekr bana geldiler. Biz Rasûlullah'm arkasinda saff olduk; o da bize iki rek'at namaz kildirdi [73].

26- Sabah Namazinin Iki Rek'at Sünneti Ardindan Konusmak Babi

46- Bize Alî ibn Abdillah tahdîs edip söyle dedi: Bize Sufyân (ibn Uyeyne) tahdîs etti. Ebu'n-Nadr Salim söyle dedi: Bana babam (Ebû Umeyye), Ebû Seleme'den; o da Âise(R)'den tahdîs etti ki (Âise söyle demistir): Peygamber (S) sabah namazinin iki rek'at sünetini kilardi. Eger ben uyanik bulunmussam benimle konusur; uyanik degil isem yan üstü uzanirdi. (Alî ibn Abdillah dedi ki:) Ben, Sufyân ibn Uyeyne'ye: Bâzilari (Imâm Mâlik'i kasdediyor) bunu sabah namazinin (farzindan önceki) iki rek'ati diye rivayet ediyorlar? dedim. Sufyân ibn Uyeyne: Bu odur, dedi [74].

27- Sabah Namazinin Iki Rek'at Sünnetini Muhafaza Etmek ve Bu Iki Rek'ata Tatavvu' Adini Veren Kimse Babi [75]

47-..... Bize Ibn Cureyc, Atâ'dan; o da Ubeyd ibn Umeyr'den; o da Âise(R)'den tahdîs etti. Âise (R): Peygamber (S) nafilelerden hiçbir namaz üzerinde sabah namazinin iki rek'at sünneti derecesinde siddetli muhafaza edici degildi, demistir [76].

28- Sabah Namazinin Iki Rek'at Sünnetinde Ne Mikdar Okunacak Babi

48-.....Âise (R) söyle demistir: Rasûlullah (S) geceleyin onüç rek'at namaz kilardi. Sonra sabah

ezanini isitince hafîf iki rek'at de sabah namazinin sünnetini kilardi [77].

49-.....Bize Su'be, Muhammed ibn Abdirrahmân'dan; o da halasi Amre bintu Abdirrahmân'dan; o da Âise(R)'den tahdîs etti. Âise: Peygamber (S) ...idi, demistir.
H ve yine bize Ahmed ibn Yûnus tahdîs edip söyle dedi: Bize Zuheyr tahdîs edip söyle dedi: Bize Yahya -ki o ibnu Saîd'dir-, Muhammed ibn Abdirrahmân'dan; o da Amre'den; o da Âise(R)'den tahdîs etti. Âise söyle demistir: Peygamber (S) sabah namazi farzindan evvelki o iki rek'at sünneti o kadar hafifletirdi ki, ben (gönlümden) kat'î olarak: Acaba Rasûlullah el-Fâtiha Sûresi'ni okudu mu? der idim [78].

---

[1] Buhârî nüshalarinin bâzisinda ve Wensik'in Fihristinde böyle "Kitâbu't-Teheccüd" seklinde, diger bâzilarinda da "Besmele" ve "Bâbu't-Teheccüd" seklinde gelmistir.
Buhârî'nin maksadi, bu gece namazinin hükmüne girismeksizin mesrûiy-yetini isbâttir.
el-Hucûd: Kuûd vezninde, uyumak ma'nâsinadir; birinci bâbdandir. Müellif Basâir'de seher (yânî uyaniklik) ile tefsîr etmis ve zidd ma'nâli kelimelerden oldugunu takrir eylemistir.
et-Teheccüd: Tefa'ul vezninde bu da uyumak... ve uyanmak ma'nâsina olmakla zidd ma'nâli olur.. (Kaamûs Ter.). Böylece teheccüd kelimesi, namaz ve Allah'i zikr için gece uyanmak ma'nâsina kullanilarak ser'î istilah olmustur.
Teheccüd namazi el-îsrâ:76. âyetine göre, Peygamber'imIze ümmetinden müstesna olarak tahsis buyurulan bir ibâdet oldugu anlasiliyor. Fakat bu ziyâde ve müstesna ibâdetin hükmü hakkinda fakîhler arasinda çesitli görüsler vardir. Buhârî sarihlerinden Ibn Battal, seleften gece namazi Peygamber'e vâcibdî diyenlerin, teheccüd âyeti hakkindaki su tefsîrlerinî nakletmistir:"Bu gece namazi senin için bes vakit namaz üzerine ziyâde kilman bir farîzadir; bu namazla sen, ümmetinden mümtaz kilindin" (Vmdetu'l-Kaarî).
Teheccüd namazi, hadîsçiler ve fakîhler cumhuruna göre, ümmet hakkinda mendûbdur. Seleften bâzilari, ümmet için de vâcibdir demistir. Fakat Nevevî, bu görüsün yanlis bir iddia oldugunu bildirip, mendûb ve müekked sünnet oldugunu tasrîh etmistir.

[2] Bu, Sufyân ibn Uyeyne'nin geçen isnâd ile sevk ettigi diger bir tarîktir. Hadîsin bu tarîkinde Lâ havle velâ kuvvete illâ billahi fikrasi gelmistir

[3] Metindeki birinci hadîsin senedinde "Süleyman ibn Ebî Müslim an Tâvûs" seklinde gelmis, yânî Süleyman'in Tâvûs'tan isitmesi tasrîh edilmemis idi. Buradaki tarîkte ise Süleyman, Tâvûs'tan bu hadîsi isittigini tasrîh etmistir.

[4] Hadîsin bâb basligina mutabakat noktasi bu "Abdullah ne iyi adamdir, keski gecenin bir kisminda kalkip da namaz kilmayi âdet edinse" fikrasidir. Iste bu temenni fikrasi hem gece namazinin fazîletine delîldir, hem de gece namazi kilan kisilerin iyi insan olma yolunda bulunduklarini göstermektedir.
Buhârî, hadîsin basinda görülecegi üzere, ayri ayri iki senedi bir tahvil isaretiyle yazip tesbit eylemistir

[5] Hadîsin bu "Elli âyet okuyacagi mikdâr dururdu" fikrasi, bâb basligina uygunluk yeridir. Bu uzun sucûd duâ, Allah'a tadarru' Içindir. Çünkü, sucûd, tevazu1 ve tezellül hâllerinin en beligidir. Ve yine bundan dolayidir ki kulun Rabb'ina en yakin olacagi hâl secde hâlidir (fcastallânî).

[6] Bu hadîs, hastalik sebebiyle gece namazinin terkedilebilecegine delildir. Bundan sonra gelen hadîs ise, Peygamber'in bu keyfsizliginin, vahyin gecikmesi veya fasilasi sirasina tesadüf ettigini gösterir gibidir.

[7] Vahyin gecikmesi, böyle bir iki gece namaza kalkamiyacak derecede teessür, gevseklik ve za'f meydana getirmis olabilecegi gibi, bu sirada herhangi baska bir rahatsizlik da olabilir

[8] Buhârî bu taiîki, bundan sonraki hadîsin arkasinda mevsûlen vermektedir.
Bâb basligi iki seyi kaplamistir: Tesvik, ve vâcib kilmayi nefy. Ümmü Seleme ile Alî'nin hadîsi tesvîki, ÂIse hadîsi de ikincisi içindir (Ibn Hacer).

[9] Mü'minlerin annelerini uyandirmayi emretmesi kendilerine va'z etmek,, sadaka vermeyi çogaltma ile israflari terketmeyi tesvik eylemek, Peygamber zevceleri olduklarina aklanarak ibâdet ve tâatten gaflet caiz olmayacagini bildirmek içindir. "Giyinikler çiplaklar" zümresinden yâhud örtünücü olmakla beraber elbisesinde israf edecek nice kadinlarin zuhur edecegini haber veriyor. Dünyâda müsrifçe giyinenlerin çiplaklar olmalari, hasenattan ârî olmalarina binâendir.

[10] Hadîsteki " Taraka", gece ziyaretine denir. Burada birde "Leyi = Gece" kelimesi getirilmesi te'kîd içindir.
Hz. Alî'nin "Nefislerimiz Allah'in elindedir" sözü;Allah (ölenin) ölümü zamaninda, ölmeyenin uykusunda ruhlarini alir. Bu suretle hakkinda ölümü hükmettigi ruhu tutar, digerini muayyen bir vakte kadar saliverir. Sübhe yok ki, bunda, iyi düsünecek bîr kavim için kat'î ibretler vardir "(ez-Zumer:42) âyetinin ma'nâsindan iktibas edilmistir.
Peygamber, Alî'nin bu âyetin ruhunu ifâde eden belîg bir vecîze ile cevâb vermis olmasindan dolayi hayranlik duymus ve bu hayranligini eline dizine vurarak ve el-Kehf:54. âyetini okumak suretiyle Izhâr etmistir. Diz dövmek, teessür ve teessüf sirasinda yapilirsa da burada hâdisenin seyrine göre taaccüb ma'nâsi kasdedilmistir.
Peygamber, Alî'nin gece namazina kalkmak hususunda ileri sürdügü fikir ve ma'zireti kâfî görüp, baska bir söz söylemeden ve gece namazina kalkmalarinda israr etmeden, geri dönmüstür

[11] Hz. Âise'nin:'Peygamber bâzi hayir ve ibâdetleri islemeyi arzu ettigi hâlde, ümmete farz kilinir düsüncesiyle birakirdi, demesi "bunlari hiç islemezdi" demek degildir. Belki Peygamber bu ibâdetleri cemâat hâlinde edâ edip resmîlestirmekten çekindiklerini bildirmek istemistir.
Hadîsin ikinci kismindaki duhâ namazi mes'elesi, ileride ayri bir bölüm hâlinde gelecektir. Burada su kadarini söyleyelim: Âise'nin bu namazi nefy ve inkâri, namazin aslina degil, belki devamina müteveccih olabilir. Buna göre Âise:
Ben Rasûlullah'm devamli duhâ namazi kildigini görmedim; fakat bu duhâ namazini ben devamli kilmaktayim, demis olur.

[12] Peygamber'in gece namazina mescidde cemâatle devam edilmesine müsâade etmeyip, bu suretle ma'ziret göstermesi, ümmetine olan rahmetinin açik delîllerindendir. Bu rivayetinde de Âise, Peygamber'in münferid olarak gece namazina devam ettigine isaretle beraber, endîsesinin yalniz gece namazinin edasi hususunda oldugunu, ifâde etmis oluyor.
Hadîsin son fikrasi, bu kriinan namazin, ramazândaki gece namazi, yânî "Teravih Namazi" oldugunu ifâde ediyor.

[13] Buhârî, Âise'nin bu hadîsini el-Feth Sûresi'nin tefsîri sirasinda müsned olarak rivayet etmistir. Kusmeyhenî rivayetinde "Kâne yekuumu = ayakta dururdu" seklindedir. Ebû Zerr rivayetinde ise buradaki gibi "ayakta durdu" seklinde zabt edilmistir (Ibn Hacer, Kastallânî

[14] Ebû Ubeyde, Mecâzu'l-Kur'ân'da "el-Futûr"u böyle tefsir etmistir.
"Infatarat" kelimesini de Dahhâk böyle tefsir etmistir. Onun bu tefsirini Ibn Ebî Hatim mevsûlen rivayet etmistir

[15] Buhârî bu Mugîre hadîsini Rikaak ve Tefsîr Kitâblari'nda da zikretmistir. Bu hadîs, Kerîme rivayetinde "Elbette kalkar, namaz kilar" suretinde zabtolunmustur

[16] Kusmeyhenî ve Asîlî rivayetinde "Sahur sirasinda" seklindedir; buna göre "Sabahin birazcik evvelinde uyuyan kimse" ma'nâsina olur. Seher vaktinde tekrar uyumak, teheccüd namazindan hâsil olan yorgunlugu dinlendirmek içindir.

[17] Dâvûd Peygamber'in namaza tahsîs ettigi gecenin üçte biri, gece alti parçaya ayrildikta dördüncü ve besinci parçalara tesadüf eden zamandir. Gecenin altida biri de altinci cüz'üdür ki, fecrin tulûundan önceki zamandir ve tam seher vaktidir. Davud'un dördüncü ve besinci parçalan ibâdete ayirmasinin sebebi, bu zaman icabet sâatî olmasindan dolayidir. Bu, biraz sonra gelecek olan Ebû Hu-reyre hadîsinde bildirilmistir. Seher vaktinin tekrar uykuya tahsîs edilmesi de teheccüd namazindan hâsil olan yorgunlugu gidermek içindir

[18] es-Sârih, horozdur; es-Serha da sayhaya denir. Horozun öttügü zamani ta'yîn hususunda gecenin yarisi, ondan biraz evvel veyâhud biraz sonra veya son üçte bir olmak üzere bir haylî görüsler ileri sürülmüstür. Horoz bu vakitlerin hepsinde öter; fakat Ibnu Battâl'in dedigi gibi, onun çilginca sayhalarinin arka arkaya gelmesi ancak gecenin son üçte birinde duyulur. Bunlar, Hz. Âise'nin maksadinin son üçte bir olduguna delâlet olabilir

[19] Buradaki uyur olmaktan maksad, hakîkaten uyku mu yâhud yan üzerine uzanmak midir? Iki ihtimâl de olabilir.

[20] Çogunlugun nüshalarinda baslik böyledir. Hamavî ve Müstemlî nüshalarinda ise "Sahur yemegini yedikten sonra namaza kalkan kimse babi" seklindedir.

[21] Bu dört bes dakikalik bir vakit eder denilmistir. Bâzilari 52 âyetten el-Hakkaa Sûresi'ni misâl olarak getirmislerdir.

[22] Çogunluk için baslik böyledir. Hamavî ile Müstemlî nüshalarinda ise, "Gece kiyaminda namazin uzun olmasi" seklindedir. Sübhesiz namazin uzun olmasi, dolayisiyle kiyamin uzun olmasini gerektirir. Çünkü rükû', sucûd gibi diger rükünler, kiyamdan daha uzun olmazlar

[23] Nafile namazin, ayakta durmaya muktedir iken oturarak kilinmasi caiz oldugu hâlde, Ibn Mes'ûÜ'un bunu ferjâ is saymasi, Peygamber'e muhalefet seklinde edebi terk olmasindan dolayidir

[24] Buhârî, bu basliktaki mes'elelerin cevâbi olacak dört hadîsi arka arkaya getir-. mistir. Bu hadîslerden ilk ikisi "Vitr Bâblan" bölümünde de geçmis ve gerekli kisa açiklamalar orada verilmisti

[25] Muhammed ibn Kaasim tarikiyle Âise'den gelen bu onüç rek'at rivayeti ile, ondan evvelki Mesrûk tarikiyle gelen yedi, dokuz, onbir rivayeti arasinda bir taâruz görülmemelidir. Kaasim'in Âise'den onüç rivayeti, Peygamber'in ekser hallerde kildigi gece namazina âiddir. Mesrûk rivayetinde ise Âise, Peygamber'in gâh yedi, gâh dokuz, gâh onbir rek'at kildigim bildirmistir.
Bu konuda ayri ayri sahâbîlerden gelen çesitli rivayetler, Peygamber'in ayri ayri zamanlarda kildigi teheccüd namazlarina âiddir. Her sahâbî kendi gördügünü, bildigini haber verdigi için, aralarinda fark bulunmasi tabiîdir

[26] Bu Âyetlerle Ilgili Bir Tefsir özeti:
"...Çünkü biz sana agir bir söz ilkaa edecegiz. Tahammülü, icra ve îfâsi çok zor olan büyük bir kelâmi üzerine indirip, tatbik ve icrasini sana emredecegiz ki, o söz agir teklifleri ve mes'ûliyetleri ihtiva eden ve def'u reddi kaabil olmayan Kur'ân ile risâlet emri; ilkaasi da onun vahyidir. Rasûlullah'a vahy nazil olurken o kadar agir ve siddetle gelirdi ki, derhâl çehresi degisirdi.... Vahy ve ilkaa böyle maddeten bile bir siklet ve tazyîk ile geldigi gibi, ma'nâsindaki ahkâm ve ahlâkin icra ve tatbikati da nice mucâhedelere mütevakkif agirliklari muhtevidir. Kur'ân'i okumak kolay olsa da, onunla amel zordur. Sonra mîzân-da ecr ve sevabi da agirdir.' Isteibaslangiçta gece kiyami ve Kur'ân tertîli ile emr, o cümleden olmak üzere gelecek olan agir emirlerin icrasina kaabiliyet ve isti'-dâd kazanmak üzere nefslerin terbiyesi ve mucâhede kuvvetlerinin terakki ve inkisâfi için ihzârî bir riyazettir. Bunun gündüz yapilmayip da geceden baslamasinin sebebi hikmeti, çünkü gece nâsiesi, gece yetisen nefs veya gece vukua gelen hâdise veyd gece nes'esi ve nes'eti ...-muvâtaa uygunluk, mutabakat demektir-, yâni gece nâsiesi daha baskin, daha samimî, yâhud kalb ve vicdana daha uygun. Gece sükûnet ve inkita' hengâmi oldugu için, uyanik olanlarin gözü gönlüne daha mutabik ve gündüzün manialari ve mesguliyetleri içinde duyulamiyacak hâdiseleri duymak için kesfi daha açik, riyadan, agyarin muzâhamesinden âzâde olarak ihlâs gayesine daha muvafik, yâhud daha keskin, daha ffi'1 dokunaklidir. Ve deyisçe, söyleyisçe, söyleyis ve anlayis cihetiyle daha saglamdir. Kelâm daha iyi söylenir ve duyulur. Gürültüler kesilmis bulunacagi cihetle kiraat ve tefekkür, mutâbaa ve tezekkür, söylenen ve dinlenen söz daha saglam olur... (Hakk Dîni, VII, 5428).

[27] Bu el-Muzzemmil:20. âyetinin sonradan nazil olup, sûrenin evvelindeki gece kiyami emrini hafifletmis ve ta'dîl etmis oldugunda ittifak vardir.

[28] Buhârî bu âyetlerde Müslim'in Sa'd ibn Hisâm tarîkinden tahrîc ettigi su hadîse isaret eder gibidir: Âise söyle demistir: "Allah bu el-Muzzemmil Sûresi'nin evvelinde gece namazini farz kildi. AlIah'inPeygamberi ile sahâbîleri bir yil gece namazini kildilar. Nihayet bu sûrenin sonunda hafifletme ruhsati indirildi de gece Ibâdeti, farziyyetinin ardindan tatavvu' bir ibâdet oldu Buhârî kendi sarti üzere olmadigi için bu hadîsi getirmekten Enes hadîsi -,i ile müstagni oldu. Çünkü Enes hadîsi Peygamber'in bazen bütün gece uyuduguma na delâlet etmektedir. Bu ise tatavvu' yoludur. Eger vucûb devam etmis olsaydi, Peygamber kalkmayi ihlâl etmezdi. Ve burasi ile hadîsin basliga uygunlugu zahir oluyor (tbn Hacer).

[29] Ibn Abbâs'in bu tefsirlerinin birincisini Abd ibn Humeyd sahîh bir isnâd ile Ibn Cureyc'den; o da Ibn Abbâs'tan seklinde mevsûlen rivayet etmistir. Ikincisini de "Li-yusâbihû" lâfziyle Taberî mevsûlen rivayet etmistir.
Yüce Allah bu 20. âyet ile Peygamber'i gece yarisinda, yâhud gece yarisindan biraz evvel yâhud gece yarisindan biraz sonra teheccüd namazina kalkmakta muhayyer birakmistir.

[30] Enes ibn Mâlik, bu hadîsi ile Peygamber'in nafile namaz kilmak ve oruç tutmak hususunda muayyen ve niuttarid bir programa tâbi' olmadigini bildirmek istiyor

[31]

Ebû Hâlid'in mutâbaatini Buhârî, Kitâbu's-Savm'da mevsûlen rivayet etmistir

[32]
Bu hadîsteki dügümü Ibn Melek: Bir tenbellik ve atâlet dügümüdür ki, Seytân bu tenbellik ve atâleti gafillerin üzerine yükler, demistir. Taybî de: Seytân'in gaflet ehlini agirlastirmasi ve bunlari baglamis gibi hareketten alikoymasidir, demistir. Beydâvî de söyle der: Seytân'in dügümü baglamasi, uykuyu zînetle-mesinden ve o kimsede uykuya karsi derin bir sevgi uyandirmasindan istiare edilmistir. Dügümlerin üç tane olmasi da Allah'i zikre, abdeste, namaza karsi birer dügüm edinmesinden ve Seytân'in bu üç ibâdetten üç tesvîl ve igfal ile alikoymasindan dolayidir.
Bu hadîsteki dügümü kalbin dügümünden; azm ve Irâdenin felce ugramasindan ibarettir diye tefsir edenler isabet etmislerdir. Gûyâ Seytân, teheccüde kalkmak arzusunda bulunan mü'minin gönlüne "Yat, yat, daha gece uzundur" diye vesvese birakarak, onu gece namazindan alikoymus oluyor.
Bu hadîsten ögrendigimiz hakikat, Allah'i zikrin, abdestin, namazin Sey-tân'i ve onun telkinlerini, nefsin serr ve fesada olan temayülünü def etmesi key fiyetidir. Bir de teheccüd sahihlerinin gözü nurlu, gönlü sürûrlu olarak yeni günün ,sabahina girmesidir. Bu nes'e ve sevinç, teheccüd sahihlerinin yüzünde parlar ve açikça görülür. Her günün hayir ve bereketi ve hattâ sihhî saadeti de, o günün fecri ile birlikte dogar (Tecrîd Ter., IV, 131-134).

[33]
Buhârî bu hadîsi birçok yerlerde parça parça kesilmis olarak getirmistir. Tamâmi Kitâbu'l-CenâIz'in sonlarinda gelecektir. Buyu', Cihâd, Bed'u'I-Halk, Edeb, Ehâdîsu'l-Enbiyâ, Tefsîr, Ru'yâ Ta'bîri Kitâblan'nda da tahrîc etmistir. Müslim de Ru'yâ Kitâbi'nda Muhammed ibn Bessâr'dan ve Bundâr'dan muhtasa-ran rivayet etmistir... {Umdetu'l-Kaarî, III, 616-617).

[34]
Hattâbî: Bu adamin uykusunun agirligi ve kendisini namazdan gafil hâle getirmesi, kulagina isenen ve isitme_duygusu bozulan kimsenin hâline benzetilmistir demis ve bu ta'bîri temsîle hamletmistir.
Taybî: Seytân bu gafilin kulagini bâtil seylerle doldurmus ve kulaginda hakk sözü isitmeye mâni' bir sagirlik meydana getirmistir denilebilir, demistir.
Kurtubî ise: Seytân'in bu fiilini hakîkî ma'nâya hamletmekte be's görmemistir.

[35]
Bu Ebû Zerr'in rivayetidir. Ondan baskalarinin rivâyetinde&aslik "Gecenin sonunda duâ ve namaz babi ..." seklindedir

[36]
Buhârî bu âyeti basliga "Yehcaûn = Uyurlar" ma'nâsmdan dolayi, gece Ibâdetinin Kur'ân'dan delîli olmak üzere almistir. Hucâ' fiili hakkinda daha Önce açiklama geçmisti. Ma'nânm daha iyi anlasilmasi için bu âyeti alti ve üstü ile tekrar yazalim:
"Sübhesiz muttakîler Rabb 'larimn kendilerine vermis oldugunu almis olarak cennetlerde ve pinarlardadirlar. Çünkü onlar bundan evvel iyi amel edenlerdir. Onlar gecenin (ancak) az bir kisminda uyurlardi. Seher vakitlerinde de onlar istigfar ederlerdi" (ez-Zâriyât: 15-18).

[37]
Bu hadîs, "Nuzûl Hadîsi" diye anilir. Alti Kitâb'da ve diger sahîh, sünen, müs-ned ve mu'cemlerin hepsinde rivayet çoklugu ile seçkin olmak ve mütesâbihler-den bulunmakla niühimni ve meshurdur. Bunu yirmiden fazla sahâbî rivayet etmistir.
Hadîsteki "Yenzilu = Iner" fiili, Buhârî nüshalarinda yâ'nm fethi ile zab-tedilmistir. Buna göre yakinlik ile te'vîl edilerek ma'nevî nuzûl kasdolunabilir ve: Allah, lûtfu keremi ile kullarina yaklasir, demek olur. "Dünyâ semâ", Allah'in bize yaklasmasi hâlinden Ibaret bulunur. Dünyâ kelimesinin "dunuvv"-den "kurb - yakinlik" ma'nâsim ifâde etmesi de bunu te'yîd eder.
Ebû Bekr ibn Fürek, bâzi âlimlerin bu fiili yâ'nin ötresi ile "Yunziîu = Indirir" seklinde zabt ettiklerini hikâye etmistir. Bu takdîrde fiilin hazf olunmus bir mef'ûle ta'diye etmesi gerekir: "Yunzilullahu meleken-Allah bir melek indirir" demek olur. Kurtubî bu rivayetin sahîhligine delîl olarak Nesâî'nIn " Sonra var mi duâ eden diyecek bir munâdîyi emreder.." rivayetini delîl getirip, böylece müskilin kalkacagini bildirir (Fethu'l-Bârî, III, 272).
Aynî'nin Vmdetu'l-KaarT'sinde bu hadîs hakkinda çok güzel tevcihler ve açiklamalar vardir. Bu tevcihlerden biri özetle sudur: Nuzûl, intikaal, i'Iâm, kavi, Ikbâl, teveccüh ve bir hükmün çikisi ma'nâlarina kullanilir. Bu ma'nâlarin hepsi lügatçilar arasinda bilinen seylerdir. Madem ki nüzulün böyle müsterek ma'-nâsi vardir; Allah'in kendisiyle tavsîfi caiz olan bir ma'nâya hamledümesi en dogru bir harekettir. Burada Allah'in rahmetle, dileklerini vermekle, magfiretler etmek suretiyle teheccüd kilanlara ikbâl ve teveccüh buyurmasidir denilebilir. Bu bir te'vîl degil, fakat lâfzi, medlulü olan müsterek ma'nâlardan birisine hamletmektir kî, îmâm Mâlik gibi bâzi selefin te'vîlleri de hep bu yolda bir te'vîldir (III, 618-623).

[38]
Buhârî basliga koydugu bu hadîsi Ktitâbu's-Savm ve Kitâbu'l-Edeb'de Ebû Cu-hayfe'den mevsûlen rivayet ettigi uzunca hadîsten almistir. Buraya aldigi kisa fikra, bâb basligina lâyik vecîz bir ifâdedir. Hadîsin bütününden biraz daha genisçe bir kismi söyledir:
"Gece olunca Ebu'd-Derdâ, gecenin evvelinde namaz kilmak istedi. Selmân:
— Uyu, diye men' etti.
Ebu'd-Derdâ da uyudu. Sonra bir daha kalkmak istedi. Yine Selmân:
— Uyu, diye men' etti. Gecenin son vakti olunca Selmân:
— Artik simdi kalk, dedi.
Beraber kalkip namaz kildilar. Namazi müteâkib Selmân, Ebu'd-Derdâ'ya:
— Sübhesiz senin üzerinde, Rabb'in için bir hakk vardir. Keza senin üzerinde nefsin için de bir hakk vardir. Senin üzerinde ailen için de bir hakk vardir. Binâenaleyh sen her hakk sahibine hakkim ver, dedi.
Sonra Ebu'd-Derdâ, Peygamber'e geldi ve bu hâdiseyi Peygamber'e söyledi. Peygamber de Ebu'd-Derdâ'ya hitaben:
— "Selmân dogru söylemistir" buyurdu.

[39]
Hadîsin basliga mutabakati açiktir. Son fikradaki "Eger kendisine bir ihtiyâç olmazsa" sözü, cinsî münâsebet yapilmis da yikanma gerekmisse demektir

[40]
Ebû Seleme, ramazânin seref ve faziletinden dolayi Peygamber'in ramazândaki teheccud namazinin kemmiyet ve keyfiyetinde, yânî sayisi ve sifatinda bir degisiklik olabilecegini tahmin ederek, Hz. Âise'den yalniz ramazândaki gece namazini sormustu. Fakat Âise, sorucuda hiç sübhe birakmamak için,-Peygamber'in hem ramazândaki, hem de ramazândan baska gecelerdeki namazini haber vermistir. Iste bu cevâb, bâb basligina uygun düsmektedir. Peygamber'in jiamâzmin bütün sene içinde musâvî oldugu sabit olmaktadir.
Bu hadîsten nafile olan gece namazinda bir selâm ile dört rek'at kilindigi da, vitr namazinin bir selâm ile üç rek'at kilindigi da sarih olarak sabit oluyor. Hadîsin son fikrasi, Peygamber'in uyku ile abdesünin bozulmadigini açikça bildiriyor.

[41]
Bu hadîsin bir rivayeti "Namazi Kisaltma Kitâbi"nda geçmisti

[42]
Kusmeyhenî nüshasinda ikinci kisim "Gece ve gündüz abdest alma sirasinda namaz kilmanin fazîleti..." seklindedir.

[43]
Buhârî bu hadîsi Bilâl'in fazîleti babinda da getirmistir. Müslim de ayni bâbda getirmistir {Sahîh-i Müslim ve Tercemesi, VII, 370-371).
Bu hadîsten, gece gündüz temizligi devam ettirmenin ve her temizlik akabinde namaz kilmanin fazîleii sabit oluyor.

[44]
Bu kadin, Zeyneb'in kendisi degil, kardesi Hamne bintu Cahs oldugu da söylenmistir

[45]

Bu hadîsten, ayakta namaza baslayip da mecalsiz kalinca gerisini oturarak tamamlamanin cevazi; ibâdette i'tidâle tesvîk, külfet ve mesakkata girismekten nehiy; kadinlarin camide namaz kilmalarinin cevazi; bütün gece namaz kilmanin mekruh oldugu hükümleri çikarilmistir

[46] Bu kadin Havla bintu Tuveyt'tir ki, Kureys'in Esed kulundandir.

[47] Buhârî bu hadîsi Kitâbu'l-îmân'da da biraz ziyâde ile rivayet etmis idi

[48] Bu hadîs hem gece namazina tesvîki ve tergîbi, hem de bu ibâdete alisip da sonralari terketmekten sakindirma ma'nâsim tasimaktadir. Çünkü gece namazini âdet edinen bir kimsenin bilâhare terketmesi, ibâdetten yüz çevirmeyi is'âr edebilir.

Hadîsteki "fulân" diye kinaye edilen sahsin kim oldugu bilinememistir. Bu mübhemligin, râvîlerden biri veya kusuru örtmek için bizzat Peygamber tarafindan söylenmek ihtimâli vardir.

Buhârî bu hadîsi burada üç senedle sevketmistir. Üçü de büyük tabiî Ebû Seleme'ye dayanmaktadir. Senedlerdeki râvîlerin Bagdâd, Haleb, Sam, Beyrut, Merv, Yemâme, Medîne gibi çesitli ilim merkezlerine mensûb olmalari, hadîsin çok yaygin bir söhreti oldugunu gösterir.

[49] Bunu Ismâîlî ve digerleri mevsûlen rivayet etmislerdir. Bu seneddeki Ibnu Ebî Isrîn, Abdulhamîd ibn Habîb ed-Dimaskî el-Beyrûtî, el-Evzâî'nin kâtibidir; hakkinda kelâm edilmistir. Buhârî'nin bunu zikretmesinin fâidesi, Umer ibnu'I-Hakem'in Yahya ile Ebû Seleme arasindaki ziyâdesi, muttasil senedlerdeki ziyâdeden oldugunu tenbîh etmektir. Çünkü Yahya, Ebû Seleme'den isitmesini tasrîh etmistir. Eger arada vâsita olaydi tahdîsi tasrîh etmezdi (Kastallânî).

[50] Bu son mutâbaayi da Müslim mevsûlen rivayet etmistir.

[51] Burada "Bâb" lâfzi unvansiz gelmistir. Bu ise kendinden önceki bâbdan bir fasl (^ayirma) menzilesindedir. Musanniflarin âdeti, hükümlerden bir hükümde "Bâb" yazip, sonra onun akabinde de "Fasl" yazmalari seklinde carî olmustur. Onlar bu "Fasl" sözüyle bu hükmün kendinden önceki hükümden ayriligini ve fakat isin aslinda da onunla ilgili bulundugunu göstermek isterler (Umdetu'l'-Kaarî, III, 635).

[52] Hadîsin basliga uygunlugu açiktir. Bu da Peygamber'in oruç tutmak ve namaz kilmakla emretmekle beraber, bazen de oruç tutmamayi ve gecelerin bir kisminda uyumayi emretmistir. Sübhesiz bu emr ibâdetlerde siddet ve mesakkati terk etmeyi gerektirir (Umdetu'l-Kaarî, ayni yer).

Buhârî bu hadîsi Kitâbu's-Savm ile Ehâdîsu'l-Enbiyâ'da; Müslim de Oruç Kitâbi'nda tahrîc etmistir

[53] Teârre kelimesinin asli Teârere'dir; idgam edilmistir.Gece uyumayip dösek içre kendi kendisine söylenerek bir taraftan öbür tarafa dönmek ma'nâsinadir... Lâkin el-Esâs'ta, en-Nihâye'deTeârr,uykudan kelâmla uyanip kalkmak ma'nâsi-na resmedilmistir (Kactmûs Ter.),

Bu uyanma hâli, ekseriyetle söz söylemekle birlikte bulundugu için, Peygamber bu uyanmayi ta'kîb edecek sözün tesbih, tehlîl olmasini ögretmeyi arzu etmistir.

[54] Abdullah ibn Revâha (R) bu kasideyi insâd ettigi sirada Peygamber siirini tak-dîr ederek, mecliste bulunanlara hitaben "Sübhesiz kardesiniz bâtil söz söylemez" buyurmus ve böylece güzel siirin, güzel söz gibi, medhe lâyik oldugunu, çirkin siirin de kötülenecegIni bildirmis oluyor.

[55] Sâir Abdullah ibn Revâha son beytiyle su âyetlere telmîh etmektedir: "Bizim âyetlerimize ancak öyle kimseler îmân ederler ki, bunlarla kendilerine ögüt verildigi zaman, onlar büyüklük taslamiyarak yüzü üstü secdeye kapanirlar ve Rabb 'lerini hamd ile tesbîh ederler. Yanlari yataklarindan uzaklasip, korku ve ümîd ile Rabb Herine duâ ederler. Kendilerini riziklandirdigimiz seylerden de sarf ederler. Artik onlar için yapmakta olduklarina bir mükâfaat olarak, gözlerin aydin olacagi (ni'metlerden) neler gizlenmis bulundugunu kimse bilmez" (es-Secde: 15-17).

Bu son beyit, bâb basliginin ma'nâsma uygundur. Çünkü yataktan yanini uzaklastirma ya namaz, ya zikr, ya da okumak için olur.

Birinci beyitte Peygamber'in Ilmine, üçüncü beyitte ameline, ikinci beyitte gayn tekmillestirmesine isaret vardir. Çünkü Peygamber, kâmil ve mükemmil-dir (Kastallânî).

[56] Bu mutâbaati Taberânî el-Mu'cemu'I-Kebîr'de mevsûlen rivayet etmistir.

[57] Bunu da Buhârî et-Târîhu's-Sagîr'de; Taberânî de el-Mu'cemu'l-Kebîr'de mevsûlen tahric etmislerdir (Kastallânî).

[58] Buhârî bu hadîsi burada seyhi Ebu'n-Nu'mân'dan, Ru'yâ Ta'taîri bölümünde de diger seyhi Ma'Iâ ibn Esed'den rivayet ediyor. Bu hadîs bâzi küçük lâfiz far-kiyle bu kitabin üçüncü bâblnda da geçmisti. Hadîsin bâb basligina delîl olan yeri "Abdullah ne iyi adamdir; gecenin bir kisminda namaz kilsa" hkrasidir.

[59] Peygamber'iri yatsidan sonra kildigi rek'atlar gece nâfilesidir. Sabah ezam Ile ikaameti arasinda kildigi iki rek'at ise, sabah namazinin râtibesünnetidir. Peygamber bunu hazarda ve seferde terketmemistir

[60] Buhârî bu baslik ve hadîslerle Peygamber'in bu yatma ve konusma fiillerinin vucûb ifâde etmedigini isaret etmektedir.

[61] Bu bâb, nüshalarin çogunda "Sabah namazinin iki rek'atinda okunacak seyler bâbi"ndan sonra vâki' olmustur. Çünkü sabah namazinin iki rek'ati ile ilgili bâblar alti tanedir. Bunlarin birincisi "Sabah namazinin iki rek'at râtibesini devam ettirmek babi", sonuncusu ise "Sabah namazinin iki rek'at râtibesinde okunacak seyler bâbi"dir. Bu bâblann ardarda zikredilmesi en uygun olanidir. Lâkin bâzi Buhârî nüshalarinda bu "Nafilede ikiser ikiser..." babi, bu alti babin arasinda gelmistir... (Aynî).

[62] Buhârî burada, üçü sahâbî, üçü de tabiî olmak üzere alti sahis ismi zikretti. Am-mâr'inkini Taberânî; Ebû Zerr'Inkini îbn Ebî Seybe; Enes'inkini ise Buhârî Sa-hîh'inde rivayet etmistir. Tabiî olan diger üç zâtin rivayetleri de, diger hadîsçilerce rivayet edilir

[63] Yahya ibn Saîd el-Ensârî (143), tabiîdir. "Arazimiz" sözüyle Medine'yi kasdet-mektedir. Medîne fakîhleri Zuhrî, Nâfi', Saîd ibn Müseyyeb, Abdurrahmân ibn Kaasim, Ca'fer ibn Muhammed ... ve digerleridir. Kendisi, bunlardan ve digerlerinden rivayet etmistir

[64] Buhârî tstihâre (Hayirlisini isteme) hadîsini, bu "Gece nafilesinin ikiser rek'at kilinacagi hususunda gelen hadîsler bâbi"nda getirmistir. Buradaki bâb basligina uygunlugu "Farz olmayarak iki rek'at namaz kilsin" kavlidir. Peygamber'in bu iki rek'at kilsin emri, mutlakligi ile, gece ve gündüz nafilelerini sâmil olur.

Buhârî bu Istihare Hadîsi'ni Kitâbu'd-Deâvât ile Kitâbu't-Tevhîd'de de tah-rîc etmistir. Diger hadîs imamlari da bu hadîsi kitâblannda rivayet etmislerdir.

Buhârî'deki bu hadîsin senedinde Abdurrahmân ibnu Ebî'l-Mevâlî vardir. Ebû'l-Mevâlî, Alî ibn Ebî Tâlib'in kölesidir. Ismi Zeyd'dir. Abdurrahmân da bunun ogludur. Abdurrahmân sika'dir; saglamdir. Kendisinden Sufyân es-Sevrî ve diger imamlar rivayette bulunmuslardir.

Bu zât, istihare hadîsini rivayetle teferrüd etmistir. Buhârî'nin de bu Abdurrahmân ibnu Ebi'l-Mevâlî'den rivayetle teferrüd etmis olmasi, bu hadîsin isnâdmdaki latifelerden sayilmistir. Bu hadîse diger sahâbîlerden sâhidler gösterilmistir. Böyle olunca istihare hadîsi, mutlak ferd olmaktan çikiyor. Tirmizî, Yahya ibn Maîn, Ebû Dâvûd, Nesâî, Ebû Zur'a, Ibnu Ebi'l-Mevâlî için sika'dir demislerdir. Istihare hadîsi, Ibn Mes'ûd, Ebû Eyyûb Ensârî, Ebû Bekr, Ebû Saîd Hud-rî, Sa'd ibn Ebî Vakaas, Abdullah ibn Abbâs, Abdullah ibn Umer, Ebû Hurey-re ve Enes ibn Mâlik olmak üzere, on sahâbîden rivayet edilmistir. Bu rivayetleri Aynî, Umdetu'l-KactrF'de senedleri ile birer birer zikretmistir. Metinlerde ziyâde, noksan, takdîm, te'hîr farklari vardir. Yalniz Enes ibn Mâlik'ten gelen rivayet: "Istihare eden kimse husrân görmez. Istisare eden pîsmân

olmaz. Iktisâde riâyet eden kimse de ihtiyâç görmez" seklinde, istihareyi tesviki ihtiva etmektedir {Umdetu'l-Kaarî, 111,646-650).

[65] "Yâhud: dünyâ ve âhiret isim" cümlesindeki "yâhud" edatini Cezerî, Miftâhu'l-Hisn'da: Tahyîr içindir; binâenaleyh istihare eden kimse muhayyerdir, dilerse "maâsî ve akibeti emri" der, dilerse "fî âcili emrî ve ecilihi" der, demistir. Buna göre, Peygamber tarafindan muhayyer kilinmis oluyor. Taybî de: Ibarenin zahirine göre bu, râvînin sekkidir; Peygamber'in bunlardan hangisini söyledigini râvî Câbir kestirememistir', demistir (Tecrîd Ter., IV, 160-176).

[66] Istihare, Insanin müstakbel hayr ve saadete mazhar olabilmesi Için, Allah'in ilim ve kudretinden yardim istemesi ve beseriyetin fal, remil gibi mübtelâ oldugu hurâfelerden kurtarilmasi gayesine ma'tûf, dînî bir vazi'dir. Istikbâlin koyu ka-~' ranliklan arasinda saklanan hayr ve saadet isigini göremiyen insanlar, mukadderati ta'yîn için böyle hurafe nev'inden bir takim bos vâsitalardan yardim isteyegelmislerdir. Bu gün Yirminci Medeniyet Asrinda ileri milletlerin aydin siniflari arasinda bile bu gibi hurafelerle mesgul olanlari görüp isitiyoruz. Islâm Dîni bütün Câhiliyyet hurafeleri ile mücâdele ettigi gibi, bu nevi' âdetlerle, kanâatlerle de.mücâdele etmistir.
Iste beseriyeti hurafelerden men' eden Islâm Dîni onlara ivaz olarak hayr ve saadetin, rizâ ve inayetin Allah'tan dilenmesini göstermistir... [Huccetu'Uâ-hi Bâliga, II, 5).

[67] Hadîsin bâb basligina delâleti "Iki rek'at kilmadikça.." emrinde açiktir. Buhârî bu hadîsi Kitâbu's-Salât'm evvellerinde "Mescide girdigi zaman iki rek'at kilsin bâbi"nda zikretmisti. Bu Tahiyyetu'l-Mescid namazidir

[68] Bu hadîs de o kitabin "Hasir üzerinde namaz bâbi"nda geçmisti

[69] Bu hadîs de Kitâbu'l-Cumua'da "Cumuadan evvel ve sonra namaz bâbi"nda geçmisti. Ibn Umer bu namazlari, Peygamber farzi kildirdiktan sonra hücresine gittigi zaman, orada onunla beraber kilmis oluyor.

[70] Bu Câbir hadîsi de Kitâbu'I-Cumua, "îmâm hutbede iken gelen kimse bâbi"n-da geçti

[71] Bu hadîs de Kitâbu's-Salât'm evvellerinde "Yüce Allah'in: "Ibrahim Makaa-mim namazgah erf"(el-Bakafa:125) kavli bâbi"nda geçmisti. Bu hadîsteki "Ka'be'nin yüzüne dogru" sözü, Makaamu Ibrahim'dir; Ka'be ile Haceri Es-ved'in arasidir; Altun Oluk tarafidir diyenler vardir. Fakat Ka'be'nin insana karsi gelen her cüz'ü kibledir.

[72] Buhârî bunu ileride gelecek olan "Hazarda duhâ namazi bâbi"nda mevsûlen rivayet etmistir.

[73] Bu ta'lîk, "Evlerde mescidler bâbi"nda mevsûlen geçmis olan hadîsin bir parçasidir. Bir de ileride gelecek olan "Nafile namazim cemâatle kilma bâbi"nda uzunca metin ile tahrîc etmistir.
Ibnu'l-Munir söyle dedi: Buhâri Istihare, tahiyye ve devamli fiillerle istidlal etmeyi "Nafile namaz ikiser ikiserdir" kavliyle istidlal etmeyi daha uygun görmüstür. Çünkü bu söz, gündüz nafilesini istidlal etmeye sarfli olarak elvermiyor... (Kastallânî

[74] Bu hadîsin bir rivayeti 39 rakami ile geçti

[75] Basligin ikinci fikrasi, müekked râtibe olan sabah namazinin iki rek'at sünnetine de tatavvu' yâni nafile ismi verildigini göstermis oluyor. Hadîs metnindeki nafileler sözünün, tatavvu'lar.ma'nâsma geldigi kasdediliyor.

[76] Peygamber'in sabah namazindan önceki bu iki rek'at sünneti hazarda ve seferde dâima kildigi ve bundan ötürü sünnet namazlar içinde en te'kîdli bir sünnet oldugu sabittir.
Diger sünnet namazlar, imâm farza basladiktan sonra kat'iyyen kilinmaz. Çünkü Peygamber "îkaamet edildikten sonra farzlardan baska namaz kilinmaz" buyurmustur. Yalniz sabah namazinin sünneti siddetle te'kîd edilmis oldugundan dolayi, müstesna tutulmustur.
Yine sabah namazinin bu kuvvet ve serefinden dolayi fakîhler, ilim ehlinden fetva mercii olan zâtin, insanlarin bu dînî ihtiyâcim telâfi edebilmesi için, sâir sünnetleri terkedebileceginI tecviz ettikleri hâlde, sabah namazinin sünnetini bu cevaz ve müsâadeden müstesna tutmuslardir (Fethu'I-Kadtr, I, 313).

[77] Buhârî'nin Imâm Mâlik tarikiyle gelen ve Muvatta'da da tahrîc edilmis bulunan bu rivayetinde, Hz. Âise bu onüç rek'ata yatsi namazinin son sünnetini de katarak haber vermis oluyor. Bu yatsinin iki rek'at son sünneti çikarilinca on-bir rek'at kalir. Bu, Peygamber'in gece namazidir. Peygamber gece namazinda kiraati uzun tutmak âdetinde iken, sabahin iki rek'at sünnetinde kiraati çok kisa tutardi. Bu rek'atlarin birinde Fâtiha'dan sonra Kul yâ eyyühe'l-kâfîrûn, ikin-
1} çisinde Kul huvellâhu ahad sûrelerini okumak i'tiyâdinda bulundugunu Müslim ve Dört Sünen sâhibleri Ibn Mes'ûd, Enes ibn Mâlik ve Ibn Umer'den rivayet etmislerdir. Kul âmenna billahi ve mâ «rtzi7etfe.ynâ(el-Bakara:136; AIû Imrân:84) ve Rabbena âmenna bimâ enzelte vetteba'nâ'r-rasûle fektubnâ maa's-sâhidîn (Âlu tmrân: 53) âyetlerini okudugunu da Ebû Hureyre'den Müslim, Ebû Dâvûd ve Nesâî rivayet etmislerdir

[78] Buhârî bu hadîsi burada ayri ayri iki senedle vermektedir.
Kurtubî söyle demistir: Âise'nin "Acaba Rasûlullah el-Fâtiha okudu mu? derdim" sözüyle, Peygamber'in el-Fâtiha okudugunda sübhe ederdim ma'nâsi anlasilmamalidir. Âise: Peygamber umumiyetle nafile kilarken kiraati uzattigi hâlde, sabah namazinin sünnetinde hafifletirdi; o derecede ki, adetâ insan el-Fâtiha okumadi zannederdi, demek istiyor.
Bu hadîsten teheccüd namazini uzatmak hususundaki Peygamber'in âdetine nisbetle, sabah namazinin sünnetinde kiraati hafifletmekte mübalaga edilebilecegini ögreniyoruz. Yoksa, mutlak surette kiraati uzatmakta hiçbir be's yoktur.